

EMPERYALİZM

DÜZELTİLMİŞ 2. BASKI

TİB TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

RESİMLİ
EGİTİM
DİZİSİ **9**

EMPERYALIM

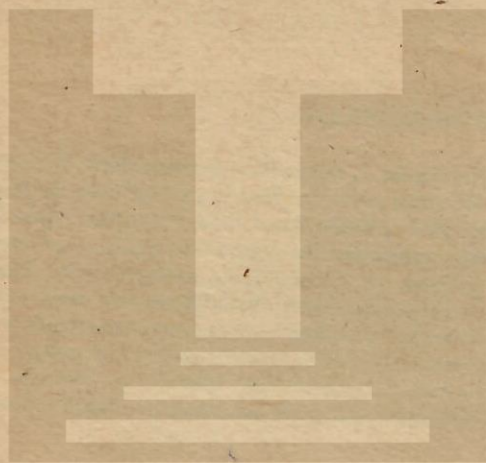
DEAR J. G. J. J. J. J.

TÜSTAV

11F/7374

EMPERYALİZM

TÜSTAV

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
RESİMLİ EĞİTİM DİZİSİ No. 9
1. BASKI : AĞUSTOS 1977
DÜZELTİLMİŞ 2. BASKI
EYLÜL 1978

2. BASKI ÜZERİNE AÇIKLAMA

Emperyalizm broşürünün 2. baskısını yaparken daha önce yayınlanan metni eleştirel bir gözle elden geçirmeyi gerekli bulduk. Böyle bir gereksinme kendini iki nedenden ötürü hissettiriyordu. Birincisi bu broşürün yayımlandığı zamandan bu yana emperyalizm konusundaki bilgi birimizin artması ve giderek daha netleşmesiydi. İkinci olarak basit bir anlatımı gerçekleştirmek üzere ilk adımda şemalar biçiminde sunulan bir analizin yanlış kullanımı sonucunda ülkemizde yaygın olan şematikleştirme ve mekanik yorumlama hastalığını geliştirme eğilimi taşınmasıydı. Bu nedenle sözkonusu sakıncaları ortadan kaldırmak amacıyla bazı bölümleri, yoğun bir anlatımla da olsa yeniden yazdık.

Baskı: Altuğ Ofset

Mustafa sabahın 8'inden beri derneğin kapısında bekliyordu. Hasan'la kouşmalarına göre 8 ile 8:15 arasında buluşacaklardı. Saat neredeyse 8:30 olacaktı ki Hasan ancak görüldü. Soğuktan paltosunun yakalarını kaldırmış, koşa koşa geliyordu.

Derneğin önüne gelince, "Kusura bakma kardeş" dedi. "Dün seminerden sonra dernekte uzun süre oturduk. Ordan da bir arkadaşların evine gidip sohbet ettik. Yattığımda gecenin ikisiydi. Ancak kalkabildim". Cebinden anahtarı çıkarttı. Altı ay önce beraberce kurdukları mahalle kültür ve dayanışma derneğine girdiler.

Derneğin içi soğuktu. Beraberce ortadaki odun sobasını yaktılar. Mustafa masanın üstündeki çaydanlığı doldurdu. Sobanın üstüne koydu. Musluğun yanındaki bardaklardan da iki tanesini yıkadı. Hasan ise bu ara dışarı çıktı. Döndüğünde elinde bir ekmekle helva vardı.

Birazdan oda ısınmış, çay kaynamıştı. Beraberce masanın başına çöktüler.

Hasan, "Dünkü seminerde dikkat ettin mi?" diye sordu. "Eskiden sadece gençler gelirdi. Dün konu pahalılık olunca orta yaşlılardan filan da gelenler oldu. Bazı arkadaşlarda yanlış bir eğilim var. Kitlelerin somut dertlerinden hareket edip onlara siyasi hedef göstermeyi ihmal ediyorlar. Esasında iki tür seminer gerekli. Biri mümkün olduğu kadar geniş kitleye olmalı. Herkesin ilgilendiği konuları ele almalıyız. Dünkü seminer gibi. Bu dertlerden hareket ederek de onları oligarşiye ve emperyalizme karşı mücadeleye çekmeliyiz. İkinci tür seminerlerde de daha ziyade teorik konuları ele almamız. Dernek içindeki aktif olarak çalışan arkadaşların teorik düzeylerini yükseltmeye çalışmalıyız".

Mustafa bir taraftan helvayla ekmeği yerken diğer taraftan Hasan'ı dinliyordu. "Haklısın be Hasan" dedi. "Şimdiye kadarki seminerler devekuşu gibi bir şeydi. Bazı bölüm-

ler çok basit, bazı bölümler oldukça zor oluyordu. Şöyle yapamaz mıyız? Bizim en büyük derdimiz kitle içinde ajitasyon ve propaganda yapacak sosyalistlerin yetiştirilmesi, Bu arkadaşların da belli bir teorik düzeyinin olması gerekiyor. Dernekte bir taraftan yaygın kitle için konferanslar düzenleyelim. Diğer taraftan da böyle konferanslar verecek, kitlelere hedef gösterecek arkadaşlar yetiştirelim. Yani onlar için dediğin tür eğitim çalışmalarını yapalım. Sonra da onları konferans vermeye alıştıralım. Şimdiye kadar konferansların yükü ikimizin sırtındaydı. İş böyle olunca da arkadaşlar yük taşımaya alışmıyorlar. Onları yetiştirip sorumluluk vermeliyiz ki bizi aşsınlar. Bizden daha iyi devrimciler olsunlar".

Bir taraftan helva yerken diğer taraftan önlerine birer kağıt çektiler. Böyle bir eğitim çalışması için bir program hazırlamaya başladılar.

Dördüncü çaylarını bitirdiklerinde program hazırdu. İlk ele alınacak olan da emperyalizm konusuydu.

Hasan, "Bugün pazar" dedi. "Gelecek cumartesi senin konuşman var. Bu hafta içinde bir gece dernek üyelerinin katılacağı bir toplantı ayarlayabilir miyiz? Hem bu yeni eğitim programını konuşuruz, hem birimiz emperyalizm konusunu anlatır. Ayrıca cumartesi günkü toplantıya herkesin mümkün olduğu kadar fazla konuk getirmesini isteriz".

Mustafa, "O kadar acele etme yahu" dedi. "Herkesin geleceği bir gece ayarlamak kolay ama biz kendimiz hazırlanabilecek miyiz?"

Hasan, "Ben daha önce bir defa bu konuda okulda konuşmuştum. Elimde epey not da var. Bugün seninle bir taslak hazırlarız. Hafta ortasına kadarki süre de bana yeter."

"Nasıl başlamayı düşünüyorsun?"

"Önce kapitalizmin genel niteliklerini anlatmak gerek. Yani kapitalizmin rekabetçi döneminin özelliklerini ele almalıyız. Ordan da tekelci kapitalizme geçişin nasıl olduğunu

açıp emperyalizmin çeşitli bunalım dönemlerini incelemeliyiz".

KAPITALİZM NEDİR?

"O zaman şöyle yapalım. Ben sana aklıma gelen çeşitli soruları sorayım. Sen de hem anlat, hem not al. Taslak böylece meydana çıkar. Peki, önce söyle bakalım. Kapitalizmi daha önceki toplum biçimlerinden, yani diyelim köleci ve fiodal toplum biçimlerinden ayıran temel özellik ne?"

"Bir toplum biçimini belirleyen özellik gerçek üreticilerle bunların ürettikleri ürüne el konuş biçimi arasındaki ilişkidir. Kapitalist üretim biçiminde üretim araçlarına kapitalistler sahiptir. İşçiler işgücülerini satarlar. Bunun karşılığında ücret alırlar. Ama işgücü öyle bir maldır ki, emeğe dönüştüğünde kendi değerinden daha fazla değer yaratır. İşgücünün değeri alınan ücrettir. İşgücünün yarattığı değerle işgücünün değeri yani ücret arasındaki fark da patrona kalır. Buna artık-değer deriz. Yani işçi özgürdür. Köle değildir. Toprağa da bağlı değildir. Ama kendi üretim aracına sahip olmadığı için de bir şeyler satmak zorundadır. Satabileceği tek şey ise gücüdür. Yani kapitalist sömürü daha gizli. Kapitalizm taa onsekizinci yüzyılda İngiltere'de hakim üretim biçimi haline almış. Ama kapitalist sömürünün özünün anlaşılabilmesi ancak ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında mümkün olmuş. O da Marx sayesinde".

Mustafa, "İyi derleyip toparladım" dedi. "Konuşmaya katılacak adam sayısı 14-15 olacak. Bu anlattıkların konusunda kafası açık olmayan olursa sorar. Esasında bu eğitim çalışmalarını konferans şeklinden çok tartışma şeklinde yürütmemizde yarar var. Peki, kapitalist nasıl olup da işçinin yarattığı değerın bir kısmına el koyabiliyor? Ve bu el koyduğu artık-değeri ne yapıyor?"

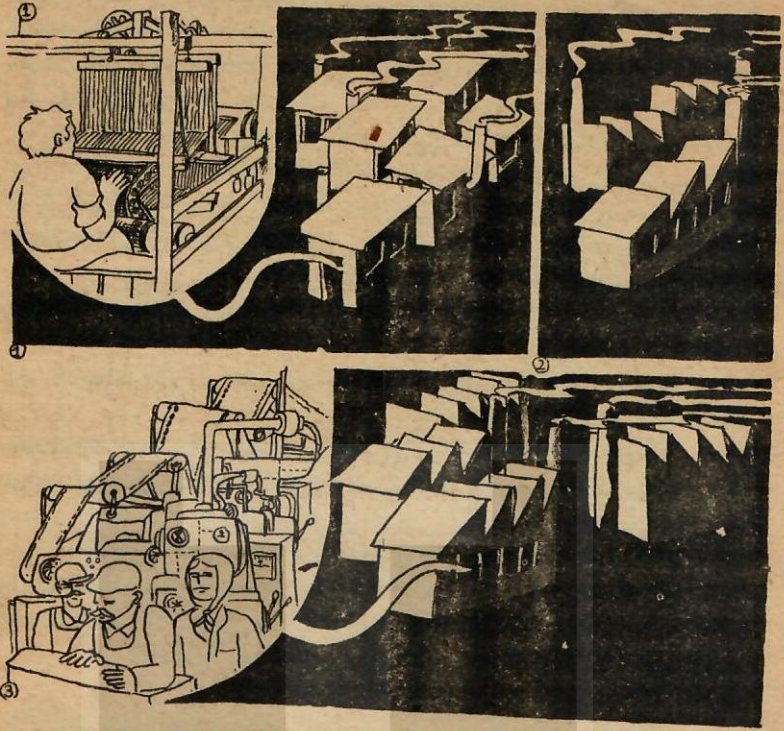
ARTIK-DEĞER NE OLUR?

"Kapitalistin, işçilerin yarattığı artık-değere el koyabilmesinin sırrı üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetidir. Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet sürdüğü sürece de bu sömürüye engel olmak mümkün değil. Diğer soruna da şöyle cevap verebiliriz: Kapitalistler el koydukları artık-değerin bir kısmını kendileri tüketirler. Bir kısmını da fabrikalarını büyütmede kullanırlar. Yani sermayeye dönüştürürler. Kapitalizmin en önemli özelliklerinden biri de bu. Kapitalist büyümek zorundadır. Kapitalizmde yerinde saymak diye bir şey yok. Ya büyüyeceksin. Rakiplerini yeneceksin. Ya da rakiplerin seni yiyecek. Onun için kapitalist de el koyduğu artık-değerin büyük bir kısmını yatırıma yöneltir. Yani daha çok artık-değer sömürme imkanı doğar. Ama kapitalizmin sonunu getiren de bu özellik. Sermaye birikimi tekel-leri doğurur. Tekelci dönem de kapitalizmin genel bunalım dönemidir".

"Peki o zaman kapitalizmin rekabetçi dönemini nasıl özetlemek gerek?"

KAPİTALİZMİN SERBEST REKABETÇİ DÖNEMİ NEDİR?

"Kapitalizmin kabaca 1830 ile 1870 yılları arasındaki dönemine rekabetçi dönem veya serbest rekabetçi dönem diyoruz. 1870'lerden 1903 yılına kadar serbest rekabetçi dönemden tekeli kapitalist döneme geçiş söz konusudur. Serbest rekabetçi kapitalizmde bankacılar, sanayiciler ve tüccarlar ayrı ayrı insanlar. Bugünkü gibi içiçe geçmiş değiller. Sanayiciler bankalardan borç alıyor. Toprak ağalarından toprak kiralyor. İşçi çalıştırıyor. Üretilen malları da genel-

"FEODALİZMDEN KAPİTALİZME GEÇİŞTE ÖNCELERİ KÜÇÜK
ATELYELER BİÇİMİNDE MANÜFAKTÜR ÜRETİMİ HAKİMKEN
GİDEREK KAPİTALİSTLERİN SAHİP OLDUKLARI FABRİKALAR
ÜRETİME HAKİM OLDU."

TÜSTAV

likle tüccarlara devrediyor. IŖçinin yarattığı ve sanayicinin el koyduğu artık-değer de sanayici, bankacı, toprak sahibi ve tüccar arasında paylaŖılıyor. Sanayi iŖletmeleri ok büyük değil. Yani piyasaya hakim olan  c dört Ŗirket yok. Diyelim kumaŖ dokuma. Bir Ŗehirde kırk elli tane kumaŖ dokuma fabrikası var. Herbirinde altmıŖ yetmiŖ kiŖi alıŖıyor. Bu fabrikalar birbiriyle rekabet halinde, yani biri fiyatları biraz yükseltse mal satamıyor.  nk  diğerleri eski fiyattan mal satmaya devam ettiğinden herkes ondan alıyor. ok sayıda kapitalist olduğundan, bunlar aralarında anlaŖıp beraberce fiyatları da y kseltemiyorlar".

"Peki, böyle bir durumda kapitalistin karını artırmak iin ne yapması gerekiyor?"

"SatıŖ fiyatını artırmayacağına göre maliyetlerini d Ŗ rmesi gerek" dedi Hasan.

"Maliyetleri nasıl d Ŗ rebilir? Diyelim kumaŖ dokumacısı. İpliği daha ucuza alamaz. Tüccarlar bütün kumaŖ dokumacılarına aynı fiyattan satacak. Makinaları da daha ucuza alamaz. O zaman maliyetleri d Ŗ rmesinin tek yolu ne?"

"Serbest rekabeti kapitalizm döneminde kapitalistin maliyetleri d Ŗ rebilmesinin, yani karını arttırabilmesinin tek yolu iŖileri daha yoğun bir Ŗekilde s m rmektir?"

"Bunu nasıl yapacak?"

"Bunun iin en iyi yolu yeni yeni makinalar geliŖtirmektedir.  nk  herkes iŖisini 14 saat alıŖtırabilir.  nemli olan bir metre kumaŖı rakiplerinden daha ucuza maletmek ve rakiplerine aynı fiyata veya biraz altına satmak. Yeni makinalar bulacaksın, iŖinin üretkenliğini arttıracaksın ki, diğer bütün iŖyerlerinde bir iŖi günde 20 metre bez dokurken, senin fabrikanda 40 metre dokusun. O zaman Ŗunu söylemek mümkün. Serbest rekabeti dönemde kapitalistler üretici g leri devamlı olarak geliŖtirirler. Emeğin üretkenliğini sürekli olarak mümkün olduğu kadar hızla artırırlar.

Ama özel olarak bunu istedikleri için değil. Kapitalistlerin genel niteliği karlarını azamileştirmeye çalışmaktır. Serbest rekabetçi dönemde de karlarını azamileştirmeye çalışırken üretici güçlerin tam kapasiteyle gelişmesini de sağlarlar."

"O zaman da" dedi Mustafa, "üretici güçleri en fazla geliştiren, en yeni makinaları icad eden en yüksek karı sağlar. Maliyetlerini düşürür. Rakiplerinden daha fazla kar eder. Karının büyük bir bölümüyle yeni yeni yatırımlar yapar. Daha da büyür. Bu iş böyle sürer gider".

Hasan, "Epey hızlı gidiyoruz" dedi. "Acaba arkadaşlar izleyebilecekler mi? Ne Dersin?"

Mustafa, "Daha önce dört beş tane seminer verdik. Geleceklerin çoğu zaten kitap okuyan çocuklar. Onun için pek ağır geleceğini sanmıyorum. Hem biraz da kendilerini zorlasınlar. İnsan kafasını zorlaya zorlaya geliştirir. Sonra bir şey daha var. Bazı arkadaşlar bu konuları hemen öğreneceklerini sanıyorlar. Bu tür kitapları roman okur gibi okuyorlar. Fakat bu konular çok ciddi bir çalışmayı gerektirir. Okurken açık olmayan noktaların ve konuların somut sorunlarımız ile olan ilişkileri sürekli olarak tartışılmalıdır. Bunları yapmadın mı, meseleleri çok yönlü ele almayı gerektiren Marksizmi, onun bilimini ve felsefesini kavramadın mı, yaya kalırsın.

FAZLA ÜRETİM BUHRANLARI NİÇİN OLUR?

Hasan, "O zaman buhranlara da değinelim".

"Fazla üretim buhranlarına mı?"

"Evet. Biliyorsun yüzbinlerce işçinin ürettiğine birkaç yüz patron el koyar. Ayrıca ekonomi tam bir anarşi içindedir. Her kapitalist kendi karını azamileştirmeye çalışırken ekonomi tam bir düzensizliğe girer. Plan filan yoktur. Bu durum bir süre sonra malların satılmamasına, stokların birik-

mesine yol açar. Stoklar birikince de üretim azaltılır. Üretimin azaltılması demek işçilerin isten çıkarılması, yeni fabrikaların kurulmaması demektir. İşte bu duruma ekonomik buhran diyoruz".

"Yani varlık içinde yokluk" dedi Mustafa.

"İyi dedin. Çalışacak insan var ama işsiz. İnsanların çalışabilecekleri fabrikalar var, ama boş duruyor. Bir tarafta boş fabrikalar, diğer tarafta aç işsizler. Bütün bunlar niçin? Kapitalistlerin karları azalmasını diye. Kapitalizmden önce de kıtlıklar olmuş ama insanların kendilerinin neden oldukları ilk kıtlık bu buhranlarla birlikte kapitalist dönemde görülüyor".

"Ama buhranlar kapitalistlerin karlarını da etkiler".

"Doğru. Buhranlar hem emekçilerin hayatını kötüleştirir. Hem de kapitalistlerin. Yani hem emekçi sınıfları hareketlendirir, hem de kapitalistlerin kendi aralarındaki mücadeleleri kızıştırır. Esasında iş şöyle: Kapitalistler bugün karlarını azamileştirmeye çalışırken yarınki buhrana, yani yarın karlarının düşmesine neden oluyolar".

Mustafa, "Bu tür ilk buhran ne zaman görüldü?" diye sordu.

Hasan, "İlk defa İngiltere'de 1825 yılında. Yani serbest rekabetçi kapitalizmin başlamasıyla diyebiliriz".

KAPİTALİZMİN YIKILMASININ ŞARTLARI NELERDİR?

Mustafa, "Burada devrimlere de değinsek mi? Ne dersin?"

Hasan, "Ne açıdan" diye sordu.

Mustafa, "Biliyorsun kitlelerin ayaklanmasının önkullarından biri tüm ülkeyi saran milli bir krizin varlığı. Eko-

nomik kriz veya buhran da bu milli buhranı veya milli krizi yaratması açısından önemli".

Hasan, "O konuya fazla girmesek" dedi. "Başbaşa bir çalışma ister. Kaybolup gitmeyelim".

Mustafa, "Ama emperyalizm meselesinin iyi kavranabilmesi için bu konunun biraz açılması gerek. Mesela bütün Avrupa'yı saran 1848 devrimleri niçin başarıya ulaşamadı? Biliyorsun 1848 devrimi, 1847 yılındaki ekonomik buhranın ürünüydü. Sonra 1870 Paris Komünü niçin yenildi? Buhranlarla kapitalizmin genel bunalımı meseleleri aralarındaki bağlantıyı açmazsak olmaz".

Hasan, "Şöyle özetleyelim" dedi. "Kapitalizmin yıkılıp yerine sosyalizmin kurulabilmesi için iki maddi şart gerekli. Birincisi devrimci durum. Yani sömüreni de, sömürüleni de etkileyen bir buhran veya ekonomik çöküntü. Ama başarı için bu yeterli değil. Kapitalizm üretici güçlerin gelişmesine ayakbağı olmadan sosyalizmi kurmak mümkün değil. Kapitalizm serbest rekabetçi aşamasında üretici güçleri tam kapasite geliştiriyor. Derebeylerine karşı. Köylüleri de feodal boyunduruktan kurtarıyor ve yedeğine alıyor. Bu dönemde köylüler burjuvazinin müttefiki. Avrupa'da 1848 devrimlerinin ve Paris Komününün yenilgiyle sonuçlanmasının nedeni bu. O dönemde kapitalizm daha gericileşmemişti, asalaklaşmamıştı, parazitleşmemişti. Halbuki tekelci kapitalizm döneminde tekelci kapitalistler hem işçi sınıfını sömürüyor, hem de diğer emekçi sınıfları ve tabakaları, hem de sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin haklarını. Diğer taraftan tekelci kapitalistler üretici güçlerin gelişimi önünde de bir engel oluşturuyorlar. Bu nedenlerle tekelci kapitalizm dönemi kapitalizmin genel bunalıma girdiği dönem oluyor. Kapitalizmin tekelci kapitalizme dönüşmesi kapitalizmin düşmanlarını artırıyor".

Mustafa söze karıştı. "Kapitalizmdir serbest rekabetçi dönemde sosyalistlerin sloganıyla emperyalizm döneminde slogan birbirinden farklı. Onu da unutmamamız gerek. Eskiden Bütün ülkelerin işçileri birleşin, denirmiş. Emperyalizm döneminde Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin oldu".

TEKELCİ KAPİTALİZME GEÇİŞ NASIL OLDU?

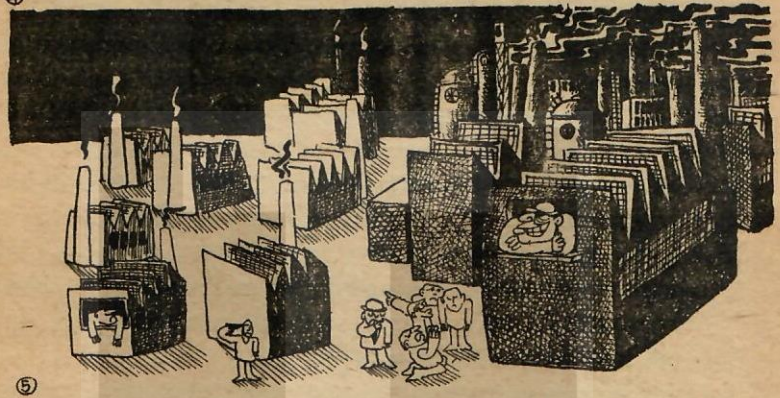
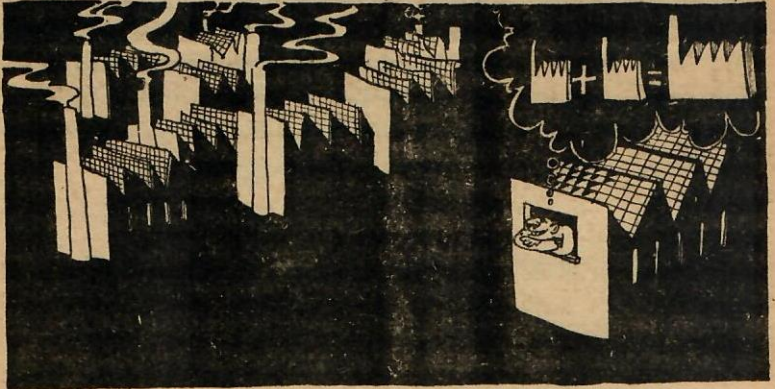
Hasan, "İstersen serbest rekabetçi kapitalizmden tekeli kapitalizme geçişi ele alalım. Burada arkadaşların dikkatini çekmemiz gereken temel nokta şu: Kapitalistler devamlı büyümek zorundadır. Büyümenin bir yolu kendi sömürdüğü artık-değerin büyük bir kısmını yatırımda kullanmak. Diğer yolu da iflas eden şirketleri devralmak veya üç dört şirketin bir araya gelmesi".

Mustafa, "Bu süreçte buhranların rolüne de dikkati çekelim. Ekonomik buhranlardan en çok zayıf şirketler zarar görür. Güçlü büyük şirketler buhran dönemlerinde iflas eden küçük şirketleri satın alırlar".

Hasan, "İyi hatırlattın" dedi. Bir taraftan Mustafa'nın söylediklerini not ederken, diğer taraftan devam etti. "1870 yıllarında da Avrupa'da önemli bir buhran olacak. Tekelci kapitalizme geçişte bu buhranın da büyük hızlandırıcı etkisi oldu. Fakat tekelliliğin hakimiyeti 1900-1903 buhranı sonucunda belirginleşti".

Mustafa, "Peki şirketlerin sermayelerinin büyümesi nelere yol açtı?"

Hasan, "Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde bazı şirketler diğerlerinden daha büyük bir hızla büyür. Maliyetlerini düşürür. Piyasaya hakim olmaya başlar ve diğerlerinin iflası için şartlar hazırlanır. En büyük şirketler ayrıca banka-

"REKABETÇİ DÖNEMDE KAPİTALİSTLER KARLARINI ARTIRABİLMEK İÇİN İŞÇİLERİ DAHA YOĞUN BİR ŞEKİLDE SÖMÜRMEİN YOLLARINI ARIYORLAR. O DÖNEMDE BUNUN YOLU MAKİNALARI GELİŞTİRMEK BÖYLECE HEM DAHA FAZLA SÖMÜRME HEM DE RAKİP FİRMALARA KARŞI REKABET EDEBİLME İMKANI BULUYORLAR. BU ARADA KENDİLERİNİN NEDEN OLDUKLARI BUHRAN NEDENİYLE BİRÇOKLARI İFLAS EDİYOR VE GİDEREK PİYASAYA DAHA AZ SAYIDA KAPİTALİST HAKİM OLUYOR."

lar, borsalar, holding şirketleri gibi biçimlerle mali üstyapılarını geliştirir. Sonra öyle bir dönem gelir ki, artık piyasada aynı malı üreten yüzlerce şirketten üç beş tanesi herşeye hakim olur. Yani serbest rekabetçi kapitalizm tekelci kapitalizme dönüşür. Bu dönüşüm kapitalizmin yıkılışının ön şartıdır. Kapitalizm böylece genel bunalıma girer.

TEKELCI KAPİTALİZMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ NEDİR?

"Peki" dedi Mustafa, "Rekabetçi kapitalizmden tekeli kapitalizme geçişle birlikte ne gibi değişiklikler olur?"

"İstersen madde madde sıralayalım. Böyle yapınca insanın aklına daha iyi giriyor. Tekelci kapitalizmin veya emperyalizmin genel nitelikleri şunlar:

1. Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki iktisadi hayatta kesin rol oynayan tekeller yaratılmıştır.
2. Banka sermayesi sanayi sermayeyle kaynaşır ve bu mali sermaye temeli üzerinde bir mali oligarşi kurulur.
3. Sermaye ihracı, emtia (yani mal) ihracından ayrı olarak özel bir önem kazanmıştır.
4. Dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekeli kapitalist birlikler kurulmuştur.
5. En büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından paylaşılması tamamlanmıştır.

Lenin bu özelliklerin yanısıra ayrıca emperyalizmin asalak, çürüten ve cançekişen kapitalizm olduğunu da önemle vurgulamıştır."

Mustafa, "Bunları açmak gerek. Mesela bir dünya ekonomisinin oluşması nasıl oluyor ve bizim açımızdan niçin önemli?"

"Sermaye büyüyor, büyüdükçe de güçleniyor. Güçlendikçe eskiden ulaşamadığı pazarlara, hammadde kaynaklarına ve yatırım alanlarına ulaşıyor. Bir bakıyorsun iplik bir ülkede eğiriliyor. Başka bir ülkede dokunuyor. Başka bir ülkede elbise yapılıyor. Başka bir ülkede de satılıyor. Bütün dünya ekonomisi birçok bağla birbirine bağlanıyor. Bunun önemi de şurda: "Bir dünya ekonomisi olmadan önce, yani serbest rekabetçi kapitalizm döneminde; bir ülkedeki devresel buhranın etkisi, üretimin ve sermayenin uluslararasılaşmasının düzeyine bağlı olarak nispeten azdı." Halbuki emperyalizm döneminde emperyalist sistemin bir noktasındaki buhran her tarafı etkiliyor. Emperyalist sistemi iyice hasaslaştırıyor. Bütün ülkelerin ekonomileri emperyalist zincirin birer halkasını oluşturuşuyor.

Burada hemen ilave etmemiz gereken iki şey var. Birincisi dünya ekonomisi mal ihracının değil de sermaye ihracının ve üretimin uluslararasılaşması ile oluşur. Yalnızca mal değişimi ele alınarak dünya ekonomisi kavramına ulaşmak çok hatalıdır.

İkinci nokta da buhranlarla ilgili. Emperyalist-kapitalist sistem içerisindeki belirleyici unsur metropollerdeki sermaye birikimidir. Metropollerde başlayan buhran ise sistem içerisindeki geribıraktırılmış ülkeleri etkiler."

TEKELLER HER ŞEYE HAKİM OLDU:

Mustafa, "Tekelcilikten biraz önce söz etmiştik." Hasan, "Evet" dedi. "Tekelci kapitalizm döneminde bir taraftan belli bir malın üretimi üç beş şirketin denetimine geçer, diğer taraftan da bankalar sanayiye yatırım yapar, sanayiciler bankaların hisselerini satın alır. Tekelciliğin en belirgin kıstasları, üretim kapasitesinin, kullanılan enerjinin

ve diğ er sermaye mallarının çok az sayıda şirketin elinde toplamasıdır. Bu az sayıdaki şirket, bankaları, borsaları, holding şirketleri gibi mali üstyapıları ile daha da güçlenirler.

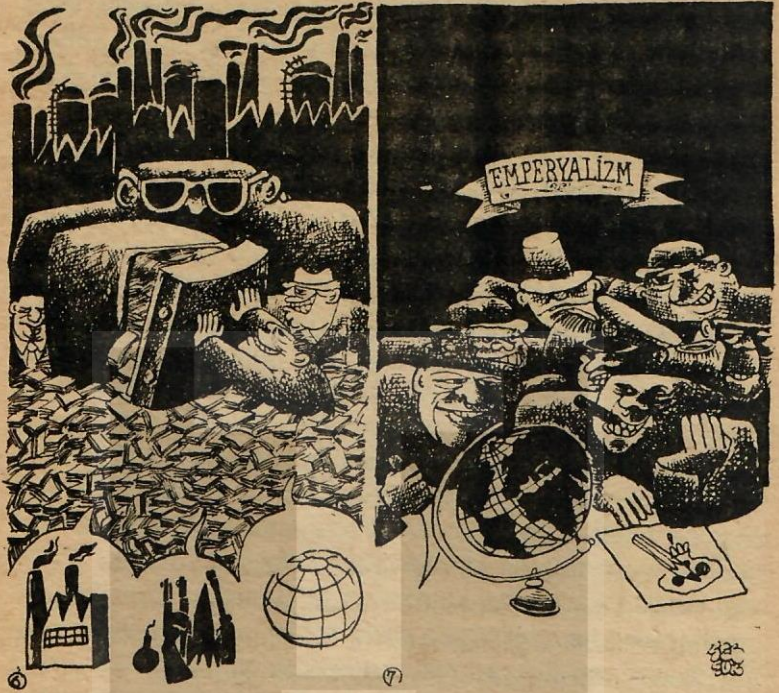
Mustafa, "Peki, bu gelişimin politik sonuçları neler? Bizim açımızdan niçin önemli? Tekel karı meselesini nasıl bağlayacağız?"

"Bizim açımızdan önemi fiyatlar ve karın kaynağından kaynaklanıyor. Serbest rekabetçi dönemde piyasada çok sayıda sanayici olduğundan, bunlar aralarında anlaşarak fiyatları yükseltmiyorlardı. Sonra bankacılarla ve tüccarlarla olan ilişkileri de bunu etkiliyordu. Halbuki tekelci kapitalizm döneminde piyasaya hakim olan tekelci kapitalistlerin malların fiyatlarını belirlemede inisiyatifleri vardır. Bunun da iki sonucu vardır. Hatırlarsın. Demin serbest rekabetçi dönemden söz ederken, kapitalistlerin karlarını artırmalarının tek yolunun üretkenliği artırmak, yani üretici güçleri geliştirmek olduğunu söylemiştik. Şimdi durum öyle mi?"

KAPİTALİZM GERİCİLEŞTİ, ASALAKLAŞTI, PARAZİTLEŞTİ:

"Değ il tabii" dedi Mustafa. "Tekelci kapitalistler artık fiyatları artırabildiklerinden üretici güçlerin gelişmesine karlarını düşürdüğü zaman taraftar değ illerdir. Çünkü ellerinde daha fazla birikim ve yatırılabılır kaynak vardır. Ancak bunlar üretim kapasitesini sınırsız geliştirirse ya tekel karı ile satış yapma olanağı ortadan kalkar ya da sermayenin büyük bir bölümünün atıl kalması gerekir. Buna karşılık firmalar tarihsel üretim alanlarının dışına taşarlar ama bu da ancak geçici bir çözümdür. Sorun, giderek büyüme eğilimi gösteren bir vücuda (üretici güçler) her gün daha dar gelen bir elbise (üretim ilişkileri) giydirmek istemeye benzer. Üretici güç-

"EKONOMİYE HAKİM OLAN TEKELLER DÜNYAYI PAYLAŞIYORLAR."

TÜSTAV

lerin gelişimi çoğunlukla bilinçli olarak engellenir. Bu bir çok biçim alabilir. Örneğin, bazı patentleri alarak yeni buluşların uygulanmasını engellerler. Daha doğrusu, üretici güçlerin gelişmesini kendi karlarına bağımlı kılarlar."

"Böylece de" dedi Hasan, "kapitalizm devrimci niteliğini yitirir ve gericileşir. Biliyorsun bir üretim biçimi ancak üretici güçlerin gelişimi önünde bir engel oluşturmadığı sürece varlığını sürdürebilir. Serbest rekabetçi kapitalizm ilericidir, tekelci kapitalizm gericedir. Tekelci kapitalizm dönem kapitalizmin yıkılış çağıdır. Sosyalist toplumun arifesidir. Genel bunalım çağıdır."

"Peki, dediğin ikinci sonuç ne?" diye sordu Mustafa.

"İkinci sonuç ülke içindeki sınıfların mevzilenmesi meselesi. Yani hangi sınıflar devrimden, düzen değişikliğinden yana? Hengileri buna karşı? Serbest rekabetçi dönemde işçi sınıfı dışındaki geniş emekçi kitleler kapitalistlerin dostuydu. Çünkü o dönemde kapitalistler yalnız işçi sınıfını artkdeğer yoluyla sömürüyordu. Ayrıca o dönemde kapitalistler gelişmeye ayak bağı olan feodal ilişkilere de karşıydı. Ama tekelci kapitalizm döneminde fiyatlarla istedikleri gibi oynayan tekelci kapitalistler mallarını değerlerinin çok üstünde fiyatlarla satmaya başladılar. Böylece bu malları satın alan emekçi köylü kitlelerini de sömürmeye başladılar. Devlet tekelci kapitalistlerin ellerine geçti. Vergiler artırıldı. Toplanan vergiler ise tekelci kapitalistlere aktarıldı. İşsizlik giderek büyüyen bir dert haline geldi. Bütün bu gelişmeler köylüleri, küçük esnafı, memuru, zanaatkarı işçi sınıfının yanına itti. Müttefiksiz savaş kazanılamaz. İşçi sınıfı da müttefiklerini ancak tekelci kapitalizm çağında elde etti. İlk zaferini ancak ondan sonra kazandı."

"Sırada yeni bir müttefik daha var. İstersen ona geçelim. Sömürge ve yarı-sömürgelerin paylaşılmasını ele alalım."

Hasan, "Dediğin konu özellikle günümüzde çok önem-

li" dedi. "Emperyalizme bugün darbeler indiren güç geribirakıtılmış ülkelerin halklarının sosyalizm yolundaki ulusal kurtuluş hareketleri. Sosyalist ülkelerin gücü ve desteği de bu mücadelenin başarıyla yürümesine büyük ölçüde yardımcı oluyor."

SÖMÜRGEÇİLİK:

Mustafa, "Bu konuya sömürgeçilik meselesinden başlasak mı?"

Hasan, "Olur" dedi, önce sömürgeçiliğin onaltı ve on yedinci yüzyıllarda ticari kapitalizm döneminde ortaya çıktığına işaret edelim. Daha sonra, serbest rekabetçi kapitalizm döneminde sömürgeler mal ihracı ve ucuz hammadde kaynağı olma niteliğini sürdürdü. Emperyalizm döneminde ise bunların yanısıra sömürgeler sermaye ihracı açısından karlı yatırım alanları olarak özel bir önem kazandı. Emperyalizmin ekonomik temelleri metropollerde sermaye birikiminin ulaştığı düzey ve tekelleşmeye paralel olan bu sermaye ihracıdır."

"Niçin?"

"Sermaye biriktikçe, güçlendikçe daha fazla kar ister. Daha fazla kar etmenin üç ana yolu var. Birincisi hammaddelelerini daha ucuza temin edeceksin. İkincisi mallarını çok yüksek fiyatlarla satabileceğin yeni pazarlar bulacaksın. Üçüncüsü de vergi vermeden, işçileri köle gibi çalıştırarak çok yüksek karlar elde edebileceğin yatırım alanları bulacaksın. Sömürgeler bu iş için biçilmiş kaftan. Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde sanayiciler ürünlerini tüccarlara satıyorlardı. Bir de çok büyük olmadıklarından ülke içindeki pazar onlara yetiyordu. Ama büyüdükçe daha büyümek için bu dertlerine çözüm aramaya başladılar. İşte 1870'lerden

itibaren bir taraftan sermaye tekelleşti, diğer taraftan emperyalist ülkeler Afrika, Asya ve Latin Amerika'yı sömürgeleştirmeyi sürdürdüler. Her emperyalist ülke kendisinin o günkü gücü oranında sömürgelerin paylaşılmasından pay aldı."

"Peki, bu sömürgeleştirme nereye kadar sürdü?"

"Sömürgeleştirilecek alanlar bitinceye kadar. İşte bu ara iki önemli sonuç ortaya çıktı. Bunlardan birincisi sömürgelerde emperyalizme karşı ulusal kurtuluş hareketlerinin başlaması. Yani sömürge ve yarı-sömürgelerin halkları kendilerini ezen ve yağmalayan emperyalistlere ve yerli işbirlikçilerine karşı ayaklanmaya başladılar. Böylece işçi sınıfı hareketine yeni bir müttefik doğdu. Bu gelişme emperyalizmi belli ölçüde zayıflattı."

"Geçmeden bir noktaya açıklık getirmeyi unutma" dedi Mustafa. "Yarı-sömürge terimi ni bilmeyen olabilir."

"Doğru düşündün" dedi Hasan, "Yarı-sömürge ile uluslararası alanda bağımsız devlet konumuna sahip olup gerçekte ekonomik, toplumsal, politik, kültürel, askeri açılardan emperyalizme bağımlı olan ülkeleri kastediyoruz. Örneğin 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu bir yarı-sömürgeydi. Görünüşte bağımsızlığı vardı. Ama gerçekte her alanda emperyalistlere bağımlıydı."

"Söyleyeceğin ikinci nokta neydi?"

"Sömürgelerin paylaşılması bittiğinde emperyalist cepheyi zayıflatan ikinci bir gelişme oldu. Emperyalistler sömürgeler için birbirine düştüler."

"Paylaşmışlardı ya. Niçin yeniden savaşa başladılar?"

YENİDEN PAYLAŞIM SAVAŞLARI NİÇİN ÇIKTI?

"Kapitalizmin eşit olmayan gelişim yasası diye özetleyebileceğimiz bir işleyişi var. Her işletme, her işkolu ve her

ülke ekonomisi birbirinden ayrı hızlarda büyüyor."

"Bunun konumuzla ilgisi ne?"

"Anlatayım" dedi Hasan. "Diyelim 1900 yılında sömürgeler neye göre bölüştü?"

"Emperyalist ülkelerin o günkü güçlerine göre."

"Peki, emperyalistler arasındaki güç dengesi aynı mı kaldı?"

"Değişti tabii. İlk başlarda Almanya yeterince güçlü değildi. 1910'larda iyice güçlendi."

"Peki, güçlenince daha fazla sömürge istemedi mi?"

"İstedi."

"Sömürgeleştirecek yeni toprak kalmış mıydı?"

"Kalmamıştı."

"O zaman yeni sömürgeler elde etmenin yolu neydi?"

"Diğer emperyalist ülkelerin sömürgelerini onların elinden almaktı."

"Buna göre de kapitalizmin eşit olmayan gelişim yasa-sının önemi ortaya çıkıyor. Eğer emperyalist ülkelerin hepsi aynı hızla güçlense, emperyalistler arasındaki güç dengesi aynen kalacak. O zaman da bir emperyalist ülkenin diğerle-rinin sömürgelerine el uzatması imkansız olacak. Ama olan ne? Bugünkü güç dengesine göre sömürgeler paylaşılıyor. Ama yarın bir emperyalist ülke diğerlerine göre daha hızlı gelişiyor ve güçleniyor. O zaman bu ülke yeni yeni sömürge-ler isteyecek. Bunun sonucu yeniden paylaşım savaşlarına gider. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları gerçekte birer yeni-den paylaşım savaşlarıdır. Yani sömürgelerin emperyalistler arasında yeniden paylaşılması için yapılan savaşlardır."

"Emperyalistler arasındaki bu savaşlar kimin işine yarar?"

"Tabii ki sosyalistlerin. Birinci yeniden paylaşım savaşı Rusya'da 1917 Ekim Devriminin başarıyla sonuçlanmasında büyük rol oynadı. İkinci yeniden paylaşım savaşı da Bulga-

riştan, Cekoslavakya, Macaristan, Polonya, Romanya, Arnavutluk, Vietnam, Kore, Moğolistan ve Çin Halk Cumhuriyetinin emperyalist-kapitalist bloktan kopmasında etkin oldu.

SERMAYE İHRACI:

Mustafa önündeki kağıda baktı. "Emperyalizmin genel özelliklerinden ele almadığımız önemli bir nokta kaldı" dedi. "O da sermaye ihracı."

Hasan, "Özellikle ikinci yeniden paylaşım savaşından sonra bu konu iyice ağırlık kazandı" dedi. "Serbest reka-betçi dönemde ülkeler arasında ticaret vardı. Ama emperyalist dönemle birlikte tekellerin ucuz hammadde, karlı yatırım alanı ve yüksek karlı pazar ihtiyacı sömürelere sermaye yatırımlarını gerektirdi. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında demiryolları, tramvay, havagazı, elektrik, su, madencilik gibi alanlarda bol miktarda yabancı sermaye yatırımı görüyoruz. Yani emperyalistler aynı zamanda sömürge ülkelerin işçilerini de doğrudan doğruya sömürmeye başlıyorlar. Özellikle hammadde kaynaklarına yaptıkları yatırımlarla da tüm emekçi halkın malı olan zenginlikleri yağmalıyorlar."

Saat onbire geliyordu. Mustafa kalktı. "Beş on dakika ara verelim" dedi. "Neredeyse iki saattir oturup duruyoruz. Ben yeniden çay demliyeyim. Helva içimi yaktı."

Hasan da bardakların dibinde biriken çay yapraklarını dökmeye musluğa gitti.

Mustafa, "Hasan" dedi su doldururken, "Ahmet hakkında ne düşünüyorsun?"

"Hangi Ahmet?"

"Akşam ticaretté okuyan. Zeki ve dürüst birine benziyor. İlgilensek mi ne dersin?"

"İyi olur" dedi, "O çocuk benim de dikkatimi çekti. Seminerlerde soru filan soruyordu."

Mustafa, "Bendeki kitaplardan birini vereyim. Okuma alışkanlığı da var. Yetişirse yönetim kuruluna aday olabilir."

Hasan, "Esas uzun uzun konuşmak gerek" dedi. "Romanları okusun. Diğer kitaplardan vereceğin zaman da önce o kitap konusunda konuş. Sonra da okuduklarımızı tartışmaya alışsa iyi olur."

"Zor bizim işimiz, be kardeşim" dedi. "İğneyle kuyu kazmaya benziyor."

"Öyle düşünme" dedi Hasan, "Damlaya damlaya göl olacak, sonra da öyle bir sel olacak ki, seyreyle gitsin. Bütün pislikleri sürükleyip etrafı tertemiz yapacak. Biz şimdi damla damla akıtıyoruz. Bizim gibi binlerce insan daha bu göle damla akıtıyor. İşimiz kolay değil. Aynı zamanda geniş kitle çalışması içinde dar kadro çalışmasını yürütmeliyiz. Ama başarılması imkansız da değil. Biz sosyalizm gölüne damlalar akıtırken göldeki bazı damlalar da buhar olup uçuyor. Her gün bir yiğit can veriyor yani. Ama onların kanları gölü daha da kabartıyor. Bakalım hayırlısı."

"Yine örneklere başladın" dedi Mustafa. "Nereden buluyorsun bunları?"

"Bilmem ki. Bir şey anlatırken insanın aklına geliveriyor. Ama çok işime yarıyor. Normal olarak anlatamadığım bir şeyi örneklerle daha iyi aktarıyorum. Neyse. Gel biz yine şu işe oturalım. Nerdeyse öğle oldu. İkibuçuk üçte çocuklar uğrarlar."

Çaylarını doldurup yeniden masaya oturdular.

EMPERYALİZMİN GENEL BUNALIMI NEDİR?

Hasan, "Bu tartışmayı çok da uzatmayalım" dedi. "Bu nitelikte ilk toplantı olacak. Arkadaşların alışmasını da

sağlamak gerek. Bence genel bunalım meselesini de ele alıp kesmekte yarar var."

"Peki, ama o zaman emperyalist ülkelerin geribıraktırılmış ülkeleri nasıl sömürdüğünü anlatan başka bir toplantı düzenlemek gerekecek."

"Onu da yaparız" dedi Hasan. "Gel şimdi emperyalizmin genel bunalımı konusunun taslağını hazırlayalım."

"Nerden başlamayı düşünüyorsun?" diye Mustafa sordu.

"Önce niçin genel bunalıma girildiğini vurgulamakta yarar var. Biliyorsun bazı kimseler bu konuyu çarpıtıyor. Arkadaşların onlara karşı hazır olması gerek. Emperyalizm çağı kapitalizmin genel bunalım çağıdır. Yani kapitalizmin çöküş çağıdır. Bütün dünyada kapitalizmin yıkılabilmesinin maddi şartlarının var olduğu çağdır."

"Bir şeyi açsak iyi olur. Biz genel olarak emperyalizmin genel bunalımı diyoruz. Halbuki sen kapitalizmin genel bunalımı dedin. Bunların arasında fark var mı?"

"Esasında bu iş bayağı ilginç bir konu" dedi Hasan. "Galiba burada ister istemez bu konudaki yanlış görüşlere değinmek gerek. Onlar kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Ama genel bunalımı ne zaman başlatıyorlar, biliyor musun? 1917 Ekim Devrimiyle. Halbuki emperyalizm 1900'lerden sonraki dönem. 1917 yılından sonraki yıllar da emperyalizmin bir dönemi. Ama bunlar 1917 yılından sonraki döneme kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Esasında emperyalizmin genel bunalımı deseler daha doğru olacak."

"Peki, bunlar niçin genel bunalımı 1917 yılında başlatıyorlar?"

"Amaçları açık. 1917 yılında ne oldu? Rusya'da Çarlık devrildi. Dünyanın ilk sosyalist devleti kuruldu. Mesele çarpıtanlar burdan hareket ediyor. Yani genel bunalımı Rus devrimiyle başlatıyorlar. Sonra da dünyada emperyalizmi

yıkacak gücün yalnızca sosyalist ülkeler olduğunu, az gelişmiş ülke halklarının mücadelelerinin ancak bunlara bağlı olarak başarıya ulaşabileceğini söylüyorlar. O zaman, bunlara göre tüm sosyalistlerin görevi sosyalist ülkelerin özellikle Sovyetler Birliğinin izinde yürümek oluyor. Bu görüştekiler geribıraktırmış ülke halklarının sosyalizm yolundaki mücadelelerini doğru değerlendiremiyorlar ve hala bütün ülkelerin işçileri, birleşin sloganını kullanıyorlar. Ezilen halklar meselesini unutuyorlar. Halbuki bu meseleyi Lenin getirmişti.

Yanlış görüşler geribıraktırmış ülke halklarının mücadelelerini küçümsüyorlar. Ona uygun teoriler yaratacakları da açık."

"İşin ilginç yanı da şu" dedi Hasan. "Bu adamlar emperyalizmin bir dönemine, yani 1917 yılından sonraki dönemine kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Biz ise emperyalizm dönemine, yani gerçekte kapitalizmin genel bunalımı olan döneme emperyalizmin genel bunalımı diyoruz."

"Bize göre emperyalizmin genel bunalımı başlatan gelişme ne?"

"Bize göre serbest rekabetçi kapitalizmin tekelci kapitalizme dönüşmesiyle kapitalizm genel bir bunalıma girer. Çünkü kapitalizm gericileşir, asalaklaşır, parazitleşir. Artık üretici güçlerin gelişimine engel olmaya başlar. Stalin'in tabiriyle, bütün dünyada sosyalizme geçmenin maddi şartları oluşur. Diğer taraftan serbest rekabetçi dönemde işçi sınıfının dışındaki emekçiler kapitalistlerin yanındadır. Tekelci kapitalizm döneminde köylüler, küçük esnaf, memur, zanaatkar işçi sınıfının dostu, müttefiki olur. Emperyalistlerin sömürdüğü sömürge ülkelerin halkları işçi sınıfının dostu olur. Kapitalizmin mezarını kazanlar çoğalır. Serbest rekabetçi dönemde kapitalizmin mezar kazıcıları sadece sanayileşmiş ülkelerin işçi sınıflarıydı. Emperyalizm döneminde sanayileşmiş ülkelerin tüm emekçileriyle sömürge ve yarı-sö-

mürge ülkelerin halkları kapitalizmin mezar kazıcıları olur. İşte bu değişmeler nedeniyle emperyalizm dönemi, kapitalizmin genel bunalım dönemidir. 1917 Ekim Devrimi işte bu değişikliklerin ürünüdür. Yani kapitalizmin genel bunalımı 1917 Ekim Devrimiyle başlamaz. 1917 Ekim Devrimi genel bunalımın ürünüdür."

"Peki, biz hangi terimi kullanalım?"

"Kavramların içerdikleri ve onları değişik şekilde tanımlayanların amaçlarını bildikten sonra hangisini kullanırsan kullan farketmez. Önemli olan tahrif edenlerin oyununa gelmemek."

EMPERYALİZMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ DEĞİŞİR Mİ?

"Ben emperyalizmin genel bunalımı diyeyim. Emperyalizmin genel bunalımını niçin dönemlere ayırıyoruz? Bu konuyu da biraz açsak mı?"

"Evet, aslında çok önemli ve önemli olduğu kadar yanlış anlaşılan ve tartışılan bir mesele. Bu yanlış anlayışın birinci nedeni daha önce de belirttiğimiz gibi revizyonist yayınların etkisi, ikincisi ve daha önemlisi ise bu konuda yapılan mekanik ve şematik yorumlardır. Emperyalizmin genel bunalım tahlili, Leninist Kesintisiz Devrim teorisinden bağımsız olarak kendine özgü "genel ve soyut bir bunalım dönemleri sorunu" biçiminde ele alınamaz. Şimdiye kadar sıkça yapılan bu hatalı değerlendirme eğilimi, yani kategorileştirme ve şematize etme eğilimi, çeşitli bunalım dönemlerini birbirinden ayırmaya yönelik "kriterler" arama eğilimi ile birlikte, sorunun devrimci tahlilinin bütün özlü noktalarını ortadan kaldırmıştır. Mesela herşeyin bunalım dönemlerine göre sınıflandırılması, bunalım dönemleri şema-

larının sermayenin üretken veya üretken olmayan alanlara yönelmesi üzerine kurulması, veya çelişmelerin bunalım dönemleri şemasına göre tasnif edilmesi, hatta genel bunalım sorununu insanın organik yapısına benzetme çabaları, sorunu devrimci muhtevastan soyutlamaya yolaçmıştır."

"Aslında bir eleştiri biçiminde anlattıkların, bir anlamda bizlerin hatalı kavrayışları için bir özeleştiri niteliğinde oluyor. Peki o halde sorunu nasıl ele almalıyız?"

"Herşeyden önce emperyalist-kapitalist sistem içindeki gerek emperyalist ülkeler arasındaki ilişki ve çelişkiler gerekse de emperyalist ülkeler ile sömürge ülkeler arasındaki ilişki ve çelişkiler, emperyalizmin genel bunalımı derinleştikçe, devrimci mücadele açısından yeni sorunlar ortaya çıkarmakta veya mevcut sorunlara yeni boyutlar eklemektedir. Yani emperyalist sistem içindeki ilişkiler hareketsiz, donmuş ve kalıplaşmış ilişkiler değildir. Devrimci mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için gelişen veya ortaya çıkan yeni sorunları somut olarak tahlil etmek zorunludur. Bir emperyalizm tahliline sahip olmak, dünya çapındaki ilişki ve çelişkilerin somut olarak çözümlenmesi ve emperyalizmin bunalımının derinleşmesinin ortaya çıkardığı yeni gelişmeleri ve bunlara bağlı sorunların çözümlenmesi, öncü sınıfın doğru taktikleri için vazgeçilmez bir temeldir."

"Bu söylediklerin, bazıları tarafından emperyalizmin temel özelliklerinin değiştiği yolunda anlamsız sorulara yol açabilir mi?"

"Kesinlikle hayır. Çünkü emperyalizmin ekonomik ve politik özü olan tekelcilik, sermaye ihracı ve dünyanın yeniden paylaşım mücadelesi değişmemiştir. Değişen emperyalist ilişki ve çelişkilerin biçimidir. Devrimciler açısından sorun bu gelişmelerin ortaya çıkardığı nesnel sorunları çözümlemek ve bu gelişmelerin devrim teorisi açısından sonuçlarını incelemektir. Nitekim rekabetçi kapitalizmin tekelci kapi-

talizme yani emperyalizme dönüşmesiyle ortaya çıkan somut sorunların çözümlenmesiyle oluşturulan Leninist Kesintisiz Devrim teorisi, daha sonra emperyalizmin genel bunalımının derinleşmesine paralel olarak sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki devrimci mücadeleye yol gösteren Millî Demokratik Devrim teorisi olarak geliştirilmiştir. Aynı şekilde emperyalizmin bunalımının ikinci yeniden paylaşım savaşı sırasında derinleşmesi ve ortaya çıkardığı gelişmeler biçim olarak iki düzeyde kendini göstermiştir. Birincisi emperyalistlerarası yeniden paylaşım mücadelesinin bir biçimi olan dünya paylaşım savaşı imkanı ortadan kalkmıştır. Bunun nedeni halk kurtuluş savaşlarının ve bağımsızlık mücadelelerinin etkisi ve nükleer vurucu güçlerin ulaştığı etki gücüdür. Bunun sonucunda emperyalistlerarası çelişkiler had safhaya ulaşmaktadır.

İkinci olarak emperyalist ülkelerle sömürge ve yarı-sömürge ülkeler arasındaki ilişkilerde biçimsel değişiklikler olmuş ve sömürü biçimindeki değişimler sonucu, kapitalizm yukardan aşağı emperyalizme bağımlı olarak gelişmiş ve emperyalizmin işgali biçim değiştirerek gizli işgale dönüşmüştür. Bu anlamda emperyalist egemenlik bu ülkeler açısından içsel bir olgu halini almıştır."

"Bu gelişmelerin yani emperyalistler arası dünya paylaşım savaşının olanaksızlığı ile gizli işgalin devrimci mücadele açısından sonuçlarını nasıl özetleyebiliriz?"

"İstersen bu gelişmelerin genel olarak sol çevrelerdeki yanılsamalarını açıklayalım. Bunlardan birincisi, bu gelişmeler sonucu ülkedeki kapitalistleşme sürecinin feodaliteyi tasfiye ettiğini, dolayısıyla demokratik devrimin tamamlandığını belirterek gündemdeki mücadelenin sosyalist devrim olduğunu ileri süren görüşlerdir. İkincisi ise bütün bu gelişmelere gözlerini kapayarak klasik Millî Demokratik Devrim anlayışını ileri süren görüşlerdir.

Açıktır ki sözkonusu gelişmelerden yola çıkarak yeni-sömürge ülkelerin bağımsız-kapitalist bir ülke olarak değerlendirilmesi ve metropol ülkelerle emperyalizmin gizli işgali altındaki ülkeler arasındaki öze ilişkin ayırım çizgisinin görülmeyişi büyük bir yanılgıdır. Öte yandan yeni-sömürge ülkelerin sömürge ve yarı-sömürge ülkeler ile olan farklılıklarının görülmeyişi de dogmatik yaklaşımların tipik bir örneğidir. Hiç kuşkusuz kapitalizmin yukardan aşağı evrimci bir biçimde gelişmesi ve emperyalist işgalin gizli bir niteliğe bürünmesi devrimci mücadele açısından önemli gelişmeler ortaya çıkarmıştır."

"Bu gelişmeleri kısaca özetleyebilir miyiz?"

"Kısaca özetlemeye çalışırsak herşeyden önce kapitalistleşmeye bağlı olarak işçi sınıfı gelişmiş ve devrimdeki önemi artmıştır. Kapitalistleşmeye bağlı olarak feodalizmin belirli ölçülerde tasfiyeye uğraması nedeniyle, eskiden demokratik devrimlerin muhtevasını oluşturan toprak sorunu bir ölçüde çözüme ulaşmış ve bu anlamda demokratik devrimin programı daralmıştır. Ayrıca sınıflar mücadelesi daha da keskinleşmiş ve bu tip ülkelerin çoğunda anti-faşist mücadele merkezi bir sorun haline gelmiştir. Bütün bunlara rağmen bu ülkelerde demokratik devrim süreçleri tamamlanmış değildir ve tamamlanamaz da. Bu sorunlar ancak bir devrim ile çözümlenebilir. Bu devrim anti-emperyalist, anti-oligarşik bir muhtevadadır ve Kesintisiz Devrim süreci içinde gerçekleşebilir."

"Oldukça yoğun oldu galiba. Ama olsun varsın. Zaten bu konularda epeyce okumak ve tartışmak gerekiyor. Bu noktalar bize emperyalizm teorisiyle devrim teorisinin nasıl önemli bağlarla içiçe geçtiğini gösteriyor. Toplantı sırasında bu önemli konuyu daha bir açarız ne dersin?"

"Esasında öyle. İstersen biz de şimdilik konuyu bu kadar açalım. Ama toplantıda ve gelecek toplantılarda iyice açmak şartıya. Çünkü meselenin bir de devrim mücadelesi

ile bağlantıları var."

"Bir de ben şunu vurgulamakta fayda görüyorum. Bu açıklamalarının ışığında artık genel bunalımın kıstasları gibi kendi başına ve soyut bir sorunu tartışmak anlamsız oluyor galiba?"

"Evet haklısın Mustafa" dedi Hasan. "Çünkü soruna emperyalizmin genel bunalımının derinleşmesi ve bunun devrimci mücadeye olan sonuçları açısından yaklaşmalıyız. Yoksa çeşitli soyut kriterlere göre genel bunalımın bir tasnifini yaparak ve herşeyi bu şemalandırmaya uydurmaya bakarak değil. Ayrıca ikinci bir noktaya daha dikkat etmemiz gerekir. O da, yapılan tahlillerin kaçınılmaz olarak belli soyutlamaları ve kategorileri olacaktır. Ama unutmamalıyız ki her soyutlama ve kategorileştirme konunun ilk elde anlaşılmasına yardım eder. Çünkü hayat bu şemalardan daha karmaşıktır. Dolayısıyla hayatı şemaların içine hapsedemeyiz."

"O halde bu hatırlatmalar ışığında genel bunalımın derinleşme sürecini nasıl anlatabiliriz?"

"Bu konuda kısaca önce yanlış görüşlerden başlayalım. Bunların dediğine göre kapitalizmin genel bunalımı 1917 Ekim Devrimiyle başlar. Birinci dönem 1917'den İkinci Dünya Savaşına kadar sürer. İkinci dönem İkinci Dünya Savaşının sonundan 1958-1959 yıllarına kadar sürer. Üçüncü dönem de bu yıllardan 1971'e kadar sürüyor."

"Peki, 1971'den sonra ne oluyor?"

"Yavaş Yavaş bir dördüncü dönem görüşü ortaya atıyorlar. Bugünlerde daha biraz utangaçlar. Bu yanlış görüşlerin uzantıları daha bu meseleyi Türkiye'de açamadılar."

"Bunalım dönemlerini bu şekilde ayırmalarının altında yatan ne?"

"Onlar emperyalizmi Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki sosyalist blokun, daha da doğrusunu istersen Sovyetler Birliği'nin yıkabileceğini savunuyorlar. Onların görüşüne gö-

re kapitalizmi genel bunalıma sokan ne? Sovyetler Birliği'nin kurulması. Ona göre de emperyalizmin bunalım dönemleri neye göre belirlenir? Büyük ölçüde emperyalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiye göre. Buna göre de geri bırakılmış ülke halklarının kurtuluş mücadeleleri ikinci plana itiliyor."

"Peki doğru görüşü nasıl özetleyebilirsiniz?"

"Şöyle: Emperyalizmin genel bunalımı üç devreye ayrılır. Birinci devre tekelci kapitalizm dönemine geçişle başlar. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşının, yani daha doğru bir deyişle birinci yeniden paylaşım savaşının başlamasına kadar sürer. İkinci bunalım dönemi veya emperyalizmin genel bunalımının ikinci dönemi 1917 Ekim Devrimiyle başlar. İkinci yeniden paylaşım savaşına kadar sürer. Üçüncü bunalım dönemi ikinci yeniden paylaşım savaşından sonra başlar. Günümüzde de devam ediyor."

BİRİNCİ BUNALIM DÖNEMİ:

"Birinci bunalım döneminin ana özellikleri ne?"

"Bu dönemde dünyanın ve yeni yeni toprakların paylaşılması ve ülkelerin sömürgeleştirilmesi tamamlanıyor. Emperyalistler sömürgelerin hammadde kaynaklarına, elektrik, havagazı, demiryolu gibi alt yapılarına yatırım yapıyorlar. Bu ülkeleri açıkça işgal ediyorlar. Kendi askerlerini büyük ticari merkezlere yığıyorlar. Bu ülkelerde kendilerinin acen-tacılığını yapacak komprador burjuvalarla ve toprak ağalalarıyla işbirliği yapıyorlar. Mallarını çok yüksek fiyatlarla satıyorlar. Sömürge halklarının kaynaklarını yağmalıyorlar. Bir süre sonra sömürgeleştirecek yeni alan kalmıyor. Bu kez birbirlerine düşüyorlar. Sömürgeleştiren yeniden paylaşılabilmesi için birinci yeniden paylaşım savaşı başlıyor."

İKİNCİ BUNALIM DÖNEMİ:

İkinci bunalım döneminin özellikleri ne?"

"İkinci bunalım dönemine damgasını vuran özellik Sovyetler Birliği'nin ortaya çıkması. 1917 Ekim Devrimiyle birlikte dünyada proleter devrimlerinin ilk örneği veriliyor. Rus devrimi bir çok ülkede sosyalist hareketin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin hızlanmasına yol açıyor. Lenin'in önderliğinde Üçüncü Enternasyonal kuruluyor. Bütün dünyadaki gerçek sosyalist hareket bir merkezden yönetiliyor. Emperyalistler dünyanın tek sosyalist ülkesini yok etmek için beraberce saldırıya geçiyorlar. Gerci Rusları destekliyorlar. Bu ara 1929 yılındaki buhran bütün emperyalist ülkeler ile sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin ekonomilerini allak bullak ediyor. Emperyalist kapitalist blok böyle bir sıkıntı içindeyken, Sovyetler Birliği planlı ekonomisiyle giderek güçleniyor. Ekonomik buhran bir taraftan işçi sınıfı ve müttfiklerinin mücadelesini geliştiriyor. Diğer taraftan da İtalya ve Almanya'da faşistler güçleniyor ve iktidarı alıyorlar. Emperyalist ülkelerde ekonomik buhranlardan kurtulabilmek için silahlanmaya hız veriliyor."

"Bu dönemde emperyalist tekellerle geribıraktırılmış ülkeler arasındaki ilişkide önemli bir değişme oluyor mu?"

"Pek yok. Emperyalistler, geribıraktırılmış ülkelerde, yani sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki hakim sınıflarla işbirliğine giriyorlar. Ülkedeki işbirlikçi sınıflar ise bir tarafta emperyalistlerin acentalığını yapan komprador burjuvalar, diğer taraftan feodal kalıntılar, büyük toprak sahipleri. Emperyalistler genellikle sömürge ülkeleri açıktan açığa işgal ederek sömürülerini sürdürmeye çalışıyorlar. Yatırımlar yine madencilik ve petrol gibi hammadde kaynaklarına, elektrik, havagazı, demiryolu, tramvay gibi altyapı yatırımlarına. Bir de geribıraktırılmış ülkelere borç veriliyor. Bu yolla da bü-

yük bir sömürü var."

"Peki" dedi Mustafa. "İkinci Dünya Savaşını Birinci Dünya Savaşından ayıran iki özellik var. Onun da burada açılmasında yarar var."

"Doğru. Özellikle Üçüncü Dünya Savaşı çıkar mı, çıkmaz mı tartışmalarına ışık tutacak bir konu. Günümüzde dünya savaşlarının sadece emperyalistler arasındaki çelişki-lerden kaynaklanmadığının bilinmesinde yarar var. Birinci Dünya Savaşı sadece emperyalistler arasındaki çelişkilerden kaynaklanıyordu. Yani sadece bir yeniden paylaşım savaşıydı. Halbuki İkinci Dünya Savaşı bir taraftan bir yeniden paylaşım savaşıdır, diğer taraftan sosyalist ülkeyle emperyalist ülkelerin bir kısmı arasındaki bir savaştır. Aynı zamanda savaşın üçüncü bir yanı da Çin'de olduğu gibi emperyalistlerle karşı sömürge ülkelerin kurtuluş mücadeleleri vardı. Almanya 1930'lara doğru güçlendi. Alman tekelci burjuvazisi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında elinden kaçırdığı sömürgele-ri yeniden elde etmek için hazırlıklara başladı. Amerikan, İngiliz ve Fransız tekelci burjuvaları ise faşistlerin saldırılarını Sovyetler Birliğinin üstüne yöneltmeye çalıştılar. Onun için de Almanya'nın silahlanmasına göz yumdular. Hatta desteklediler. Kitaplardan okuduklarından hatırlarsan, savaş önce emperyalist ülkeler arasında çıktı.

ÜÇÜNCÜ BUNALIM DÖNEMİ:

"İkinci Dünya Savaşıyla birlikte emperyalizmin ikinci bunalım dönemi sona eriyor, üçüncü bunalım dönemi başlıyor" dedi Mustafa. "Bizim için en önemli dönem bu. En çok bu dönemi incelemeliyiz. Bu dönemde savaş sonrasında önce Doğu Avrupa ülkelerindeki emperyalist işgalciler kovularak sosyalizmin kuruluşu başlıyor. Yugoslavya ve Arnavutluk halkları da anti-emperyalist mücadeleyi sosyalizm müca-

delesiyle birleştireyorlar. Bu ara Asya'nın devi Çin'de Japon emperyalistleri kovuluyor. Yarı sömürge Çin'in yerini Çin Halk Cumhuriyeti alıyor. Kore emekçileri de Japon işgalcilerini ve yerli sömürücüleri kovuyorlar. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruluyor. Vietnam'da II' Dünya Savaşında önce Japon emperyalistlerine karşı verilen mücadele, İkinci Dünya Savaşından sonra Fransız emperyalistlerine karşı verilmeye başlanıyor. Nihayet büyük Dien Bien Phu zaferinden sonra Fransız emperyalistleri kovuluyor ve Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruluyor. Yani eski sömürge ve yarı-sömürgelerin bazıları emperyalist açık işgale karşı verdikleri mücadeleyi kesintisiz devrim süreci içinde sosyalizm mücadelesine dönüştürüyorlar ve ülkelerinde sosyalizmin inşasına başlıyorlar."

AÇIK İŞGAL-GİZLİ İŞGAL

"Emperyalistler bundan ne gibi dersler çıkardı?"

"Emperyalistler açık işgalin büyük tepkiye yol açtığını ve bütün halkın açık emperyalist işgale karşı çıktığını görünce, gizli işgal dediğimiz bir yöntemle başvurdu. Gizli işgalde ülkede öyle fazla sayıda emperyalist ülke askeri görülüyor. Ama üsler var. Askeri danışmanlar var. Ülkede yerli sömürücülerin ordusu güçlendiriliyor. Onlara her türlü silah yardımı yapılıyor. Yani ülke oligarşinin ordusuna işgal ettiriliyor."

"Peki" dedi Mustafa, "oligarşinin oluşmasıyla, açık işgalin gizli işgale dönüşmesi nasıl oldu?"

"1. ve 2. bunalım dönemlerinde emperyalizmin kompador burjuvazi ve feodallerle işbirliği içinde olması, yalnızca pazar ilişkilerin, yani hammadde ithali ile mamul mal ihracını kolaylaştıran yönde sermaye ihracını gerektiriyordu.

Bu yüzden de bu dönemlerde 3. bunalım döneminde olduğu gibi çarpıkta olsa üretici güçlerin gelişmesine izin verilmiyordu. Böyle bir ekonomik temele dayanan sömürde bir yandan, emperyalizmin sömürge ve yarı-sömürge ülkeler için dışsal bir olgu olmasına, diğer yandan da gerekli müdahalelerde bulunabilmesi için emperyalistlerin bu ülkelerde kendi askeri güçlerini kullanmalarına yol açıyordu. İşte buna da açık işgal diyoruz. 3. bunalım döneminde ise emperyalistler kapitalizmin yukarıdan aşağıya doğru inşasına girişmişler, komprador burjuvazinin yeterli sermaye birikimine ulaşan kesimiyle bütünleşerek yerli tekelci burjuvaziyi yaratmışlardır. Ancak sömürge ve yeni-sömürge ülkelerde yerli tekelci sermayenin göbeğinden dışa bağımlı olmasının getirdiği güçsüzlük, bu ülkelerde feodal alt yapının giderek çözülmesine rağmen varlığını sürdürmesine ve feodal üstyapının bütünüyle tasfiyesinin tamamlanmamasına yol açmıştır. Tekelci sermayenin bu güçsüzlüğü de tefeci-türccar ve toprak ağalarıyla ittifakın zorunluluğunu getirmiş ve hakim sömürücü azınlık diye belirlediğimiz oligarşinin oluşmasına neden olmuştur. 3. bunalım döneminde oligarşinin kendi askeri gücünün var olan sömürü düzeninin korunmasında kullanılması bu dönemde emperyalizm için çok daha elverişli olan gizli işgali mümkün kılmıştır."

"Bunun emperyalistler açısından yararı ne?"

"Birincisi halk oligarşinin ordusuna başlangıçta tepki duymuyor. Onlar da bizim milletten diye uyutuluyor. İkincisi de emperyalist işgalin masrafları o ülkenin halkının sırtına yükleniyor. Eskiden emperyalistler bir ülkeyi açık açık işgal ettiler miydi, kendi asker ve subaylarının bakımı ve her türlü masrafı kendilerine aitti. Şimdi ülkeyi oligarşinin ordu-su aracılığıyla işgal ettiler mi, bu askerlerin her türlü masrafı o ülke halkından toplanan vergilerle karşılanacak. Ayrıca emperyalist tekeller bu devlete bol bol da silah satacat. Tabii

tekel fiyatlarıyla."

"Peki, emperyalistlerin ülkeyi açık olarak işgal etmesiyle gizli olarak işgal etmesi arasında emperyalistlerin çıkarları açısından bir zarar yok mu?"

"Yok. Önemli olan ne? Önemli olan emperyalist sömürünün sürmesi. Dün bunu kendi ordularıyla yapıyorlardı. Bir çok mahzurunu gördüler. Bugün oligarşinin ordularıyla yapıyorlar. Vietnamlılaştırma dedikleri şey bu. Yani devrimci Vietnamlıyı gerici Vietnamlı öldürsün. İstedikleri bu. Ancak gerici Vietnamlının devrimci Vietnamlıyı öldürmeye gücünün yetmediği zamanlarda emperyalistler açık olarak müdahale ettiler. 1965 yılındaki Amerikan açık işgalinin nedeni bu."

"O zaman İkinci Dünya Savaşından sonra bir çok sömürgeye bağımsızlık verilmesini bu açıdan değerlendirmek gerek."

"Evet" dedi Hasan. "Onun için de bu döneme yeni-sömürgecilik dönemi diyoruz. Emperyalistler baktılar ki sömürgelerdeki bağımsızlık savaşlarına sosyalistler öncülük ediyor ve bağımsızlıklarını kazandıktan sonra ülkelerinde sosyalizmi kurmaya başlıyorlar, onlar da bu potansiyeli yok etmek için eski sömürgelerinin göstermelik bağımsızlıklarını tanımak zorunda kaldılar. Özellikle Afrika'da bir çok ülkeye 1960'ların başlarında politik bağımsızlık verildi. Ama bu ülkelerin bağımlılıkları sürdü."

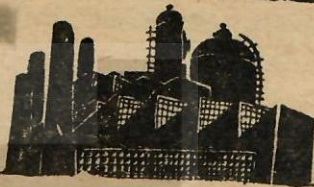
"Yani emperyalistler daha nazik sömürmeye başladılar."

"Bu naziklikle yetinmediler. Daha da nazikleştiler."

"Nasıl?"

"Açık işgali gizli işgale dönüştürdüktan sonra kendi emirlerinde partiler kurdular. Halkı aldatmak için göstermelik seçimler düzenlediler. Bütün bu yollarla halkın mevcut düzene olan umudunu artırmaya çalıştılar."

TÜSTAV

"Peki, bu dönemde emperyalistlerin geribıraktırılmış ülkelerdeki yatırımlarında bir değişiklik oldu mu?"

ÇARPIK VE DIŞA BAğIMLI SANAYİLEŞME

"Oldu. Hem de çok önemli. Emperyalistler birinci ve ikinci bunalım dönemlerinde geribıraktırılmış ülkelerde imalat sanayi yatırımlarına gitmezlerdi. Kendi ülkelerinde ürettikleri malları sömürge ve yarı-sömürgelerdeki acentaları aracılığıyla pazarlardı. Ama yeni-sömürgecilik döneminde bu durum değişti. Emperyalistler yeni-sömürgelerde kendi denetimlerinde çarpık, dışa bağımlı bir sanayileşme baŐlattılar. Eskiden onların mallarını pazarlayan acentaların belli bir sermaye birikimine ulaşan en büyükleriyle ortak yatırıma gittiler."

"Çarpık sanayileŐmeden kastın ne?"

"Ülke sanayi çeşitli dallarıyla birlikte ülke halkının ihtiyacları doğrultusunda değil de emperyalistlerin ihtiyaclarına göre şekilleniyor. Mesela Avrupa'da iplik sanayii terkediliyor. Türkiye'de geliştiriliyor. Japonya'da ücretler artınca Japon gemi tekelleri ucuz işgücü bulabilecekleri geribıraktırılmış ülkelere işlerini aktarıyorlar. Diğer taraftan, dosdoğru elektrik bile sağlamadan çok sayıda fabrika açılıyor. Son zamanlarda fabrikaların bir kısmı sadece elektrik yetersizliğinden çalışmıyor. İşler o kadar karlı ki, herkes mümkün olduğu ölçüde yatırıma gidiyor. Kimsenin elinde nakit parası kalmıyor. Herkes bankalara muhtaç. Herkes krediyle çalışıyor. Yani bankalar kredileri iki ay kesse, nasıl çarpık bir sanayinin olduğu ortaya çıkacak. Üç beş tekelin dışında çok az fabrika ayakta kalabilir. Zaten büyük holdinglerle bankalar içiçe. Birlikte tekelci sermayeyi oluşturuyorlar."

"Peki, dışa bağımlılıkla neyi anlamalıyız?"

"Ülkede öyle bir sanayileşme oluyor ki, makinası emperyalist tekellerden, yedek parçası emperyalist tekellerden, hammaddesi emperyalist tekellerden geliyor. Bunlar ithal edilemediği an tüm sanayii felce uğruyor. İpin ucu emperyalist tekellerin ellerinde oldu mu, mallarını istedikleri fiyatlardan satıyorlar. Yani Türkiye halkı yağmalanıyor."

"Emperyalistler Türkiye'deki yerli tekелci kapitalistlerle imalat sanayiinde ortak yatırıma gittiler dedin. Bunun ortaya çıkarttığı ne gibi değişiklikler var?"

"Önce ülkede işçi sınıfının boyutları büyüyor. Mesela Türkiye'yi ele alalım. Emperyalistlerle yerli tekелci kapitalistlerin ilk ortak yatırımı İkinci Dünya Savaşından sonra oldu. Bu yatırımlar 1950'lerde hızlandı. Özellikle de 1960'larda Türkiye'de hızlı bir sanayileşme görüldü. Bu sayede bugün işçi sayısı 4.5-5 milyon civarında. Çarpık ve dışa bağımlı da olsa bu sanayileşme Türkiye'de sınıf mücadelesini hızlandırdı."

"Burada oligarşi kelimesini bir açsak mı?" dedi Mustafa.

"Gerek var mı? Daha önceki konuşmalarda değinmiştik."

"Tekrarlamakta yarar var."

"Oligarşi sömürücü hakim azınlık demek. Mesela bugün Türkiye oligarşisi emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekелci kapitalistlerden ve onlarla işbirliği halindeki büyük toprak ağaları, tefeci, tüccarlardan meydana gelir."

"Biz bağımsızlık istiyoruz. Niçin? Çünkü bugünkü bağımsızlığımız gerçek bir bağımsızlık değil. Türkiye halkının geleceği Türkiye halkının çıkarları doğrultusunda kararlaştırılmıyor. Emperyalistlerin ve yerli sömürücü bir azınlığın çıkarları doğrultusunda kararlaştırılıyor. Bizim isteğimiz emperyalistlerin de, yerli işbirlikçilerinin de ülkemizden çekip gitmesi."

Mustafa, Hasan'ın sözünü kesti. "1971 öncesini hatırlar mısın?" dedi. "O zamanlar milli demokratik devrimi savunuyorduk. Yani anti-emperyalist ve anti-feodal devrim derdik. Bizim devrimimiz anti-emperyalist olduğu için milli olacaktı, anti-feodal olduğu içinde demokratik, Bizi saptıran bazı kişiler milli demokratik devrimle sosyalist devrim arasına duvar özerdi. Anti-emperyalist mücadeleyle anti-kapitalist mücadeleyi birbirinden ayırırdı. Meseleye kesintisiz devrim süreci açısından bakmazdı. Halbuki şimdi işler ne kadar farklı. Anti-oligarşik ve anti-emperyalist halk devrimi o duvarları ortadan kaldırıyor. Sınıf mücadelesi çok daha önem kazanıyor. Sınıf mücadelesinin önem kazanmasıyla da devrimin kesintisiz bir süreç izlemesi, yarı yolda durmaması garantileniyor. Neyse şimdi bunları bırakalım."

Hasan, "O zaman üçüncü bunalım dönemindeki emperyalistlerle geribıraktırlmış ülkeler arasındaki ilişkiyi bir özetleyelim. Sömügecilik yerini yeni-sömügeciliğe ve göstermelik bir demokrasiye bırakır. Açık işgal yerini gizli işgale bırakır. Önceden sadece dışsal bir olgu olan emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline gelir. Oligarşi, yani sömürücü hakim azınlık içinde yer alır. Geribıraktırlmış ülkelerde çarpık ve dışa bağımlı bir sanayileşme geliştirir. Eski-nin komprador burjuvası yerli tekelci burjuvaya dönüşür. Bütün bunların sonucunda da ülkede sınıf mücadelesi giderek hız kazanır."

EMPERYALİST ÜLKELER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

"Peki, bu dönemde emperyalist ülkeler arasındaki ilişkiler nasıl?"

"Diyelim ki, belli bir dönemin ekonomik-politik güç dengesine göre sömürge veya yarı-sömürgeler paylaşılmış-

tır. Ancak zaman içinde çeşitli işletmelerin, işkollarının ve ülke ekonomilerinin farklı hızlarda büyümesiyle bu güç dengesi bozulur. Yani, sömürgelerin eski paylaşım biçimi yeni güç dengesini yansıtmaz olur. Eskiden daha güçlü olup da, zayıflayanın elinde daha fazla sömürge vardır. Buna karşılık zayıf olup da sonradan güçlenen emperyalistler yeni sömürgeler istemektedirler."

"1. ve 2. dünya savaşları bu nedenle aslında yeniden paylaşım savaşlarıdır. Bu savaşlar sonucunda sömürgeler yeni güç dengesine göre yeniden dağılmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki bu savaşlar emperyalistler arasındaki çelişkileri bir süre için ertelemiştir. Buna da daha önce sözünü ettiğimiz yasa yol açmaktadır. Yani, kapitalizmin eşitsiz ve dengesiz gelişme yasası. Bu yasa emperyalistlerin tek bir bütün halinde hareket etmelerini engelleyen çelişkileri doğurmaktadır. Bu çelişkiler geçmişte öyle doruğuna ulaşmıştır ki, emperyalistler arasında gelişen bir sıcak savaştan başka bir çözüm kalmamıştır."

"Peki buna göre günümüzde yeni bir savaş ihtimali doğmaz mı?" diye sordu Mustafa.

"İşte" dedi Hasan, "bu nokta çok önemli. Bu soruyu cevaplamak için 2. dünya savaşından beri ortaya çıkan yeni gelişmelere dikkat etmek gerek. Bu savaştan sonra önemli ekonomik-politik değişiklikler oldu. Bunların bir kısmı sermaye birikiminin yol açtığı ekonomik gelişmeler. Yani kapitalizmin yaşlanıp can çekişen kapitalizm haline gelmesinin sonuçları. Bu dönemde, sermayenin ulusal sınırlar dışına çıkıp uluslararasılaşması süreci hızlandı. Bir bakıyorsun bir tekelin merkezi Amerika'da, ama sermayesinin ancak bir bölümünü Amerika'dan sağlıyor. Veya yatırımlarının büyük bir bölümü Amerika dışında. Ayrıca, uluslararası ticaret de çok gelişti. Bunlarla birlikte, emperyalizmin genel bunalımının derinleşmesinin yol açtığı dengesizliklere karşı Dünya Ban-

kası, Uluslararası Para Fonu gibi örgütler kuruldu. Bu örgütler emperyalist ülkelerin kendi aralarında kurdukları ekonomik örgütler. Öte yandan emperyalizmin politik açıdan zayıf düşmesine karşı da NATO, SEATO, CENTO gibi örgütler de kuruldu. Bu askeri blokların görevi emperyalist-kapitalist sistemi güçsüzleştirecek darbelerden korumak. Çünkü 2. dünya savaşından bu yana ulusal kurtuluş savaşları ve sosyalist ülkelerin hem sayıca artması, hem de güçlenmesi emperyalist-kapitalist sistemi sarsmaya başlamıştı. Gerek kapitalizmin yaşanması, gerekse ulusal kurtuluş ve sosyalizm için mücadele veren halkların güçlenmesi, çeşitli ülkelerde tekelin yaklaşmasını doğururken emperyalistler arasındaki çelişkiler azalmadı, aksine keskinleşti. Ama, düşmanlarını ekonomik-politik bakımdan güçlendirmemek ve sonlarını kendi elleriyle getirmemek için açıktan açığa savaşa başvurmuyorlar. Çünkü, geliştirilen yeni savaş teknolojileri belki de emperyalist ülkeleri tümünden yokedecektir. Ayrıca, daha önemlisi böyle bir savaş süresinde ve sonucunda geribıraktırmış ülke halkları kendilerini sömürücülerden kolayca kurtarabileceklerdir. Yani, emperyalistler arası yeni bir dünya paylaşım savaşı gerekli olabilir, ama olanaksızdır. Günümüzde yeniden paylaşım mücadelesi başka biçimler altında sürmektedir."

Mustafa, "Bu bölümler çok yoğun oldu" dedi. "Biraz açmakta yarar var mı dersin?"

Hasan, "Sorulara bakarız" dedi. "Eğer sordukları sorular anladıklarını gösteriyorsa, daha derinlerine bile gireriz."

Bu ara derneğin kapısı açıldı. İki genç girdi. Hasan onları görünce kalktı. "Hoşgeldiniz" dedi. "Biz de sizi bekliyorduk. Ne var ne yok?"

Yeni gelenlerden bıyıklı olanı, "Biz biraz erkenciyiz" dedi. "Arkadaşlar daha kahvede oturuyorlar. Birazdan kalacaklar."

Mustafa yeni gelenlere döndü. "Bize iki dakika izin verir misiniz?" dedi. "Bitecek bir şey vardı da."

Sonra Hasan'a döndü. "İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin görünümü nasıl? Ona da kısaca değin. Bitirelim."

Hasan, "İkinci Dünya Savaşından sonra sosyalizm büyük başarılar kazandı. Amerika Birleşik Devletleri dışındaki tüm emperyalist ülkeler ise yıkılmış, harabeye dönmüştü. Bu durumda bütün emperyalist ülkeler Amerika'nın önderliğini kabul ettiler. Soğuk savaş başladı. Amerika dünyanın jandarmalığını üstlendi. Bu durum 1960'ların başına kadar sürdü. Bu süre içinde kapitalizmin eşit olmayan gelişme yasasına uygun olarak Avrupa'daki emperyalist ülkeler ve Japonya hızla gelişti. İkinci Dünya Savaşından sonraki güç dengesi bozuldu. Amerika Birleşik Devletleri, Ortak Pazar ve Japonya arasında çekişmeler ve çelişkiler iyice arttı. Bu emperyalist bloklar arasındaki mücadele her geçen gün keskinleşiyor. Ama kapitalizm ana daha önce sözünü ettiğim nedenlerden dolayı savaşı doğuramadığından sancılar içinde kıvranıyor."

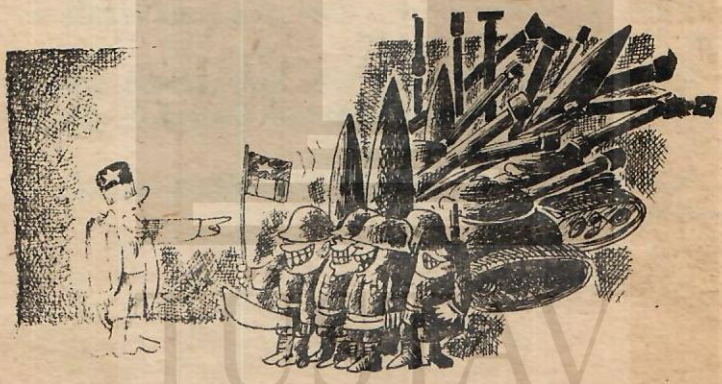
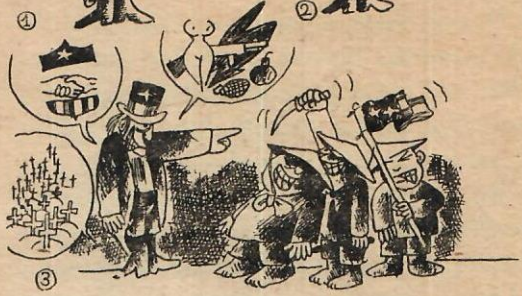
"Oldu" dedi Mustafa, "Bu kadar yeter. Zaten soru fiilan da sorulunca konu daha açılır."

Sonra diğerlerine döndü. "Dün gece etrafı temizlemiştik. Hadi bakalım iş başına."

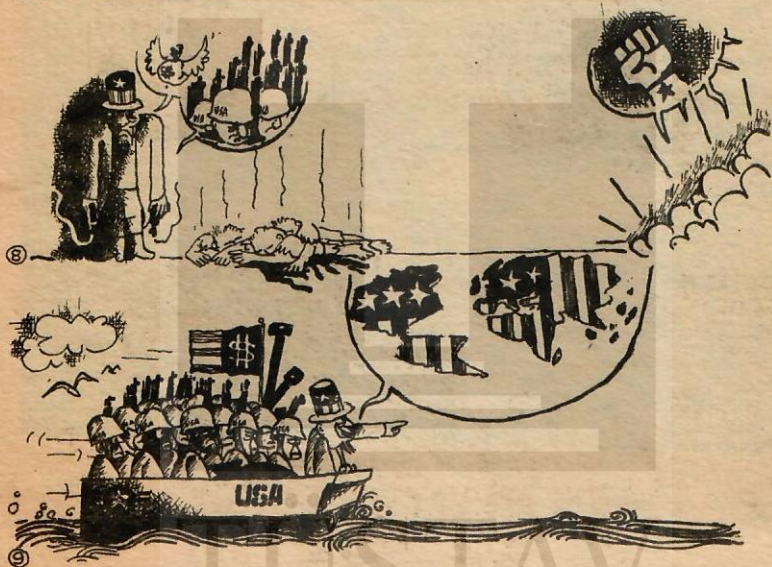
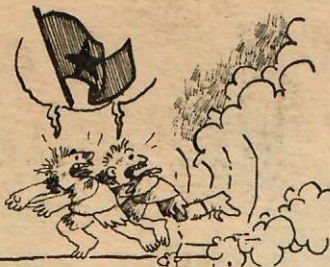
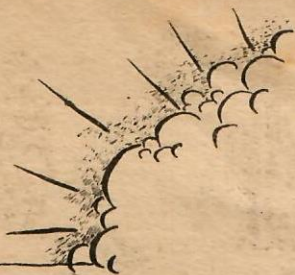
Hasan süpürgeyi ve farası aldı. Yeni gelenler masa ve sandalyeleri düzene sokmaya başladılar. Mustafa da çaydanlığı alarak çöp tenekesine yöneldi.

Kahveden yakanlar derneğe geldiklerinde temizlik işi neredeyse bitmişti.

TÜSTAV

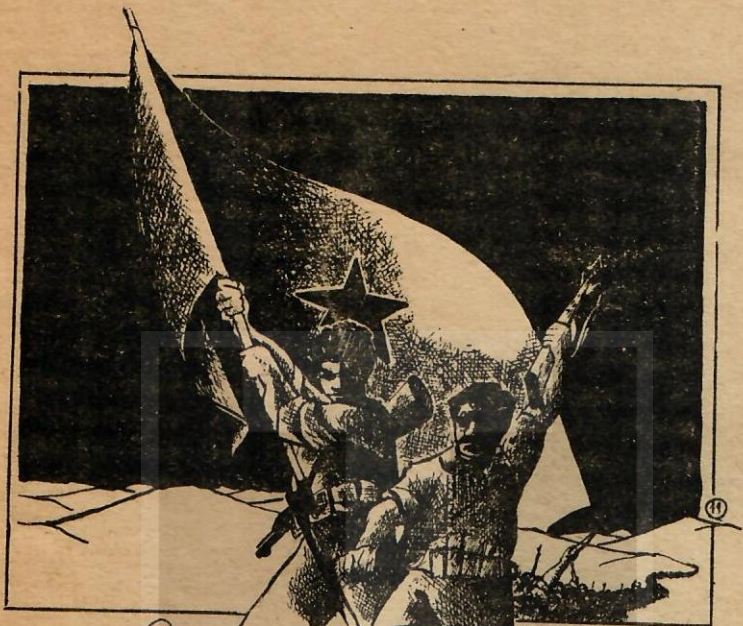

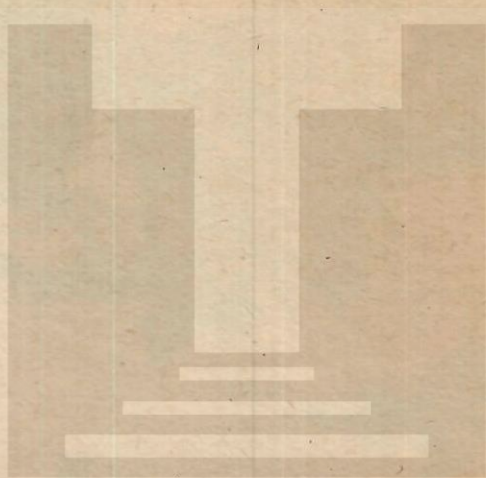

22
23. 7. 1977

TÜSTAV

TÜSTAV

TÜSTAV

**KULAĞIMI DAYADIM YERE,
DİNLEDİM AFRİKA TOPRAĞINI,
HOMURTULAR GELİYOR UGANDA'DAN, MOZAMBİK'TEN,
GÜNEY AFRİKA'DA PEMBE TABANLI AYAKLAR ÖFKEYLE
ŞAKIRDATIYOR ZİNCİRİNİ,
ANGOLA ORMANLARI YEŞİL ASLANLAR GİBİ BÖĞÜRÜYOR
AL KAN İÇİNDE,
SON SAVAŞLARINI VERİYOR EMPERYALİZM
AMA SİLAHLISI, ZİNDANLISI, VALİLİSİ**

N. Hikmet

Kapak : Özgür AKARSU

Fiyatı 7.5 TL